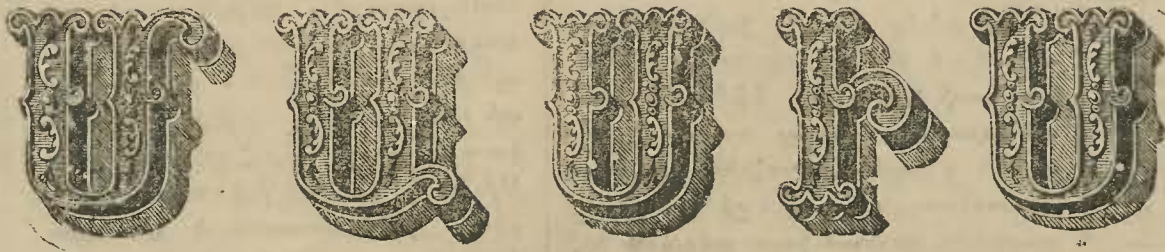

ՊԱՅՄԱՆՔ

Յարեկան գին Կ. Պոլսոյ հմր. 10 Մէճ.
Գաւառաց. 2 Լիրա
Վեցամս. Կ. Պոլսոյ 5 Մէճ.
Գաւառաց. 1 Լիրա
Ստոր երկիրներու 50 Պր.
Մանուգման տողը մէկ անգամի հա-
մար 3 զուրուշ, երկու անգամի հա-
մար 2 զուշ է. աւելի անգամներու
համար զատ ստակարկութիւն կըլ-
այ :

Իւրաքանչիւր թիւ 40 փարս արծ :

ԼՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց ճանրու
ծախքը խմբագրութեան վրայ է :
Լրագրաց վերաբերեալ նամակ
կամ որ և ինչ պիտի լինի խմբագրի
— Տնօրէնին պիտի ուղարկուի : Գալա-
թիա Ստանբուլի քաղաքի խմբագրութեան
198, Նոյն թիւը : Մասնակի գրասենյակ
եւակը :
Ճանրուած անգիր չվճարուած նա-
մակ չընդունուիր :
Չստացուած նամակ, յողուած, եւ
եւ չեն արտօնուիր :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿԱՍԱԿԱՆ ԴԱՐԱՆ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Մօնիթէօր տիւ Բօմբէյ լրագիրն
Անգղիոյ դեսպանատան և Բ. Դրան
միջև ծագած միջադէպին վրայ ման-
րաման տեղեկութիւններ կուտայ :
Աճմէտ Թէվֆիք Էֆէնտի, Թուրքի-
էն լեզուն դաստատու լինելով, Անգ-
ղիական աղօթմարբի մը թարգմանու-
թիւնն և ուրիշ գործեր արագութեամբ
էր, զորս Բրիտանիոյ քարտիչ մը,
Պատ. Տօքթօր Բէօլլէ, Թուրքիէն
կը դարձնէր : Կարծեմք Տօքթ. Բէօլ-
լէ Անգղիոյ Աւետարանական Միու-
թեան ներկայիչն է, որուն առաքե-
լութիւնն այլոց նման ամենադիւրին,
հանգիստ և հեշտ ասպարէզ մը չէ :
Այն կտրիճ նաւապարներուն նման,
որք հանրամասնօթ չուրերը թողլով
էր Բրիտանիոյ Բօմբէյի մը արա-
կարհներ փնտռելու կերթան. և որք
հիւսիսային բեւեռին և սառույց-
եայ Ովկիանու խոտութեան անդամ
չեն քաշուիր, Տօքթ. Բէօլլէ Աւե-
տարանի նոր աշակերտներ դնելու,
կրօնից և խղի ազատութեան շու-
հասակը լինելու ամենաբարձրին
պաշտօնին ձեռնարկած կ'երևի : Ա-
սոր հետեւանքն է այն միջադէպն՝ ո-
րոյ վրայ քանի մը շարժումն է վեր դի-
ւանադիտութիւնը կ'ընդունի :

Կառավարութիւնը լսելով վերո-
յիշեալ երկու անձանց միջև եղած
դժուրան յարաբերութիւններն, եր-
կուքն ալ ձերբակալեց և անոնց ձե-
ռադիրները դրաւ : Բայց Բար-
դիւնը դրեթէ անմիջապէս արձակեցաւ,
և միայն իւր թուղթերը վար դրուե-
ցան, որոց վրայ հիմնուեցաւ Աճմէտ
Թէվֆիքի ամբաստանութիւնն : Այս
վերջինը Շէյխ խալիֆի դուռը մտն-
աւոր ատենանի մ'առաջն (կարծեմք
Մէճլիսի թէպէթ-ի-ճէմիլէ) դատ-
ուելով, Գէթիվա մը տրուեցաւ, որ
զայն ի մահ կը դատարարէր : Երբ
Անգղիոյ դեսպանն այս պարագայից
վրայ տեղեկութիւն առաւ, ծանու-
ցագիր մը ներկայեց առ Բ. Դրանը՝
գործոյն անկանոնութիւնները նշա-
նակելով : Այս առաջին ծանուցագ-
րին պատասխան չտրուելով, երկրորդ-
ն էրրորդ ծանուցագրեր զրկուեցան,
որք միևնոյն ընդունելութիւնը գը-
տան : Այն ատեն աւելի խիստ ըն-
թացք մը պէտք եղաւ, և Անգղիոյ
դեսպանը ծանոյց թէ իւր անձնա-
կան յարաբերութիւնները պիտի կըս-
րէ Դրան հետ՝ մինչև որ գոհունա-
կութիւն տրուի իրեն :

Հետագիւրը կրէ թէ պաշտօնա-
կան յարաբերութիւնը անցեալ երեք
շաբթի իրիկուն դադրեցան, Սըր
Լէյթլի, ինչեւոր ծանուցագրու՝ փո-
քըր—Ասիոյ մէջ պաշտօնատարաց ո-

մտնց ղեղձումներուն համար աւանմի-
ջական հատուցում կը պահանջէր, ո-
րոց վրայ իրեն կանխաւ առ Բ. Դրան
ուրն ըրած դիտարկութիւններն ապար-
դիւն մնացած էին : Բայց, ինչպէս
արդէն ըսած եմք, խնդիրն իրօք
այդպիսի կարեւորութեան արժանի չէր :
Կայսերական խաթմբ, դաշնադը-
րութիւններ և Օսմանեան Մահմա-
նադրութիւնը, խղճի և կրօնքի ա-
զատութիւնն հռչակած են, և ա-
ռանց կրօնական աղբյուրութեանց լա-
ւազոյն պիտի լինէր գործին հանգի-
սաւորութիւն չտրուելով թողուլ որ
քանի մը հետաքրքիրներ միայն զիս-
նան զայն : Բայց չափադանց եւանդն
իրեն այս վիճակը հասուց : Կըսուի
թէ համաձայնութիւն հաստատուե-
րէ, և դեսպանին ու Բ. Դրան միջև
յարաբերութիւնը պիտի վերական-
այս շարժում : Լոնտոնէն հեռագիր
մ'այս նկատմամբ քանի մը տեղեկու-
թիւններ կուտայ, զորս կրկնելու
հարկ չենք տեսներ : Դոհումութեան
արժանի է որ խնդիրը կը վերջանայ
առանց աւելի ծանրանալու :

Մեր Անգղիայի պաշտօնակիցն
այս գործին մէջ Անգղիոյ բռնած ըն-
թացքը կը պաշտպանէ, որ իւր բա-
րեկամտեութիւն չընդունի Թուրքիոյ
իւր ընդունած սկզբնային դէմ գործելի-
քանքի Թուրքիոյ գոյութիւնն և ըն-
կերական ներդաշնակութիւնն այն
սկզբունքներն յարգելով կրնան ա-
պահովել և ամրանալ : Բ. Դրանը կըր-
նայ իւր անկախութիւնը պահպանե-
լու պատճառաւ ձայն բառնալ. սա-
կայն Անգղիա որոշած է միջամտել
ամեն անգամ՝ երբ միջադէպին ի-
րաւանց և արդարութեան դէմ ըն-
թացք մը տեսնէ, և Թուրքիոյ յար-
գել պիտի տայ բուն խի իրեն հա-
տառած օրէնքը : Անգղիա Թուրքիա
նաւապարներու նապատական չար-
այի զայն կ'ստիպէ այնպիսի ընթացք
մը բռնելու, որ իւր վրայ բարեկա-
մութիւն և համակրութիւն հըրու-
ւի :

Ամերիկայի Միսիսիպի Պատ. Պ.
Ճ. Վ. Վուտ մեզ ուղղած նամակին
մէջ կըսէր :

“Բանն տարի բնական եմ ՚ի Նիւ-
էօրք, դիտեմ թէ որչափ չարութիւն
կայ այն քաղաքին մէջ, որոյ բռնակ-
չաց կէսը կը բաղկանայ օտարական-
ներէ, որք հոն եկած են յերոսպայէն :
Բայց դիտեմ նաև թէ որչափ երկիւ-
ղածութիւն, մաքրութիւն և բարու-
թիւն կայ հոն :”

Սըր, Տէյլի Թէյլերաֆ լրագիրն
իւր վերջին գրեկտ, 25 թուոյ՝ միմիայն
Նիւ-էօրքի մէջ կատարուած եղբու-
նադործութեանց մի հետաքրքրական
վիճակագրութիւնը կուտայ, զոր օ-
րինակել կուղեմք ՚ի շինութիւն ըն-
թացքի :

51,786 հողի տուգանքի, բանտար-
կութեան և այլոց դատաւարութեան
են. ասոնցմէ 22,571 հողի բնիկ Ա-
մերիկայի են, 19,021 իրանտացի,
6358 Գերմանացի, 1444 Անգղիացի,
644 Սկոտլանդացի, 379 Գաղղիացի, 406
Խալապիցի, և մնացեալը զանազան եր-
կիրներէ :

Ինչպէս կը տեսնուի, յանցաւո-
րաց մեծագոյն մասը դժբաղդարար
Ամերիկացի են. Նոյն թերթին թըղ-
թագիցը կը պատմէ թէ ոստիկաննե-
րն ու դատաւորները շատ անգամ
վտանգի մէջ են. քանզի յանցաւոր-
ները դատաւորանի ժամանակ կրքի
եղնելով ինչ որ ձեռքերնին տնցնի-
անոնց երեսն ՚ի վեր կը նետեն :

Հայաստանի քրիստոնէից մէջ չա-
րագործները խիստ սակաւաթիւ են,
փասն զի անոնք ոչ միայն դատաւոր-
ներէն կը պատկանեն, այլ և իրօք Աս-
տուծ մէջ կը վստահեն : Նոյն թիւ կըր-
նայ ըսուել թէ Բողոքականութիւնն ըն-
դունող Հայերն ամբողջ բարոյականի
մասին աւելի բան մը չեն չափի ու-
ռաջուն վրայ, թէպէտ և երբեմն
Անգղիական թերթի մը՝ Մօնիթէօր
տիւ Բօմբէյի թղթակցներէն ոմանք,
որք թերեւ Միսիսիպի են, երբ բո-
ղոքականաց վրայ խօսին, զանոնք ա-
ւելի ճամբիա մարդիկ ցուցնել կու-
ղեն : Ոմանք անգամ անոնց մին ըսած
էր թէ դաւաճական քաղաքի մը մէջ,
որուն անունը չեմք յիշեր, Մէճլիսի
անդամը Բողոքական էր ճամբիա
մարդ մը լինելուն համար, թէպէտ և
Բողոքականաց հետ բաղդատմամբ Լու-
սաւորականը մէկին յիսուն էին :

Մեր յարգող բարեկամ Պ. Հոբոյ
երկար պատասխան մը գրած է Պատ.
Պ. Վուտի նամակին, խիստ արժա-
նաւոր պատասխան մը, որոյ մէջ պատ-
մական, վիճակագրական, կրօնական
և արամբանական ապացոյցներով և
լուրջ խորհրդածութեամբ հերքած
է Պ. Վուտի բոլոր առարկութիւններն :
Թիշեալ կարեւոր գրութիւնը վաղու-
նէ սկսեալ մեր երկու կամ երեք թը-
ւով պիտի հրատարակեմք :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՈՒՐՆԵՐ

Լոնտոն 4 յունի :

Նիւ-էօրքի հեռագիր մը կը ծանու-
ցանէ թէ Իրանտացի յուլիշ Պ. Բարնէլ
Իրանտացին Նիւ-էօրք ժամանեց է՝ Ա-
մերիկա բնակեալ Իրանտացաց մէջ հա-
զանակութիւն բանալու նպատակաւ :
Բայց չկարծուիր որ այս ուղևորութիւնը
մեծ արդիւնք մ'ունենայ :

Աւետարանական ընկերութիւնն Անգ-
ղիոյ դեսպանատան և Դրան միջև ծա-
ղած վճիռն յաճող լուծմանը վրայ դո-
հութիւն յայտնեց :

Նոյն ընկերութեան մասնախորհուրդը
մանրամասնութիւններ կը հրատարակէ

Աւետար-Հոնդարից դատաւայ տնայ
մէջ բողոքականաց դէմ հանուած ար-
դարեւերուն, ինչպէս նաև այս վիճակին
դարման տանելու համար Աւետարչ կա-
ռավարութեան եղած դիտարկութեանց յա-
ջող արդիւնքին վրայ :

Այս պաշտօնական աղբ մը կը ծանու-
ցանէ թէ Տօքթ. Բէօլլի գրաւեալ թուղ-
թերը Կ. Պոլսոյ Անգղիական դեսպանա-
տանը զրկուեցան, և թէ դեսպանն ոս-
տիկանութեան նախարարին մի նամա-
կին կ'ստատէ ատկուին : Յետոյ պիտի
խորհրդակցի Դրան հետ՝ որպէս համար
այն քաղաքն՝ ուր պիտի զրկուի Աճմէտ
էֆէնտին Այս պաշտօնական յարաբերու-
թիւնը պիտի վերադառնի մէկ երկու օրէն :

Լոնտոն Մոնիթէօրի յաւաքից կրք-
շարթի օրը պիտի ընդունի 1858ի և 1862ի
Օսմանեան փոխառութեանց արժեքը
թաղերէն պատգամաւորութիւնը :

Չկարծուիր որ Լոնտոն Մոնիթէօրի ա-
նոց բողոքը դատաւ պաշտպանէ :

Այս հաւատան թէ Անգղիական կա-
ռավարութիւնն ստուգել է որ Թուրքի-
ական երկրակալն կարողագրութեամբ
լուրջ քաջալուս մ'ըրեր է իւր հասու-
թից մի մասը բարեբեւութեան և այսպէս
տեղի կայ յուսատու թէ Խալապից ար-
ժեքը թաղաւորք Թուրքիոյ ընդհանուր
եկամակց ապագայ բարեբեւութիւնը
եւանդն լուսաւորեց հասուցում մը պիտի
ստանան :

Լոնտոն 5 յունի :

Կալիֆոռնիոյ հեռագիր մը կը ծանու-
ցանէ թէ Հնդկաստանի փոխարքայ ըրտ
Լիթթօն յայտնեց է թէ Անգղիոյ հա-
մար նոր տարւոյս գործը պիտի լինի յու-
սողրել և խաղաղել զՄիջինաստան :

Լոնտոն լրագիրը կը գովէ այս
աշխարհագրութիւնն և կըսեն թէ Ռո-
պերթիս զօրավարը չափազանց յառաջ գը-
նաց իւր խառնութեանց մէջ :

Կարծեք կայ թէ Անգղիոյ կառավա-
րութիւնը խորհուրդ տուեց է Հիւլիսեա-
կան կառավարութեան որ Դրան հետ
բանակցութիւնները նորէն սկսի : Այս
վերաբերեալ հարաւոր է, որովհետեւ
Հիւլիսեա կառավարութիւնը բացարձակ
չեն խղած բանակցութիւններն, այլ մի-
այն խղելու խորհուրդ տուած են իրենց
կառավարութեան :

Այս տառապանք Թայմը կը ծանու-
ցանէ թէ Պիրմանիա դեսպանութիւն մը
կը զրկէ յեւրոպայ :

Անգղիական լրագրաց Կալիֆոռնի-
թղթակցներէն մի քանին կը մեղադրեն
կառավարութիւնը թէ Կանտոնալիք դաշ-
նադրութեան յետոյ չարացեալ և կործանելու
տուաւ պատերազմական փոխադրութեան
պաշտօնն որ մեծ զոհուածութեամբ հա-
տառուած էր Աֆղանստանի նախարդ-
պատերազմին համար, և թէ այժմ դժ-
ւարին է նորէն դուրսել հարկ եղած
փորձառու մարդիկը, ճորհներն և ուղ-
տերն : Այս պատճառաւ Ռօպերթիս զօ-
րավարին յուսած օգնութիւնը մանր խառ-
բերով միայն կրնան յառաջ խաղաղ :

Խաղաղութեան ընկերութիւն մը յիշա-
տակալի մը զրկելու կառավարութեան
աղաչելով որ Ռուսանիոյ անկախութիւնը
ձանձուրու որպէս յետագիւր, որովհետեւ
Ռուսանիոյ մէջ բնակեալ 230,000 հրեայ :

քաղաքներն են : Բայց քանի որ այս ամեն անկարգութիւնք կան և կը կենան , Հայն դարձեալ իւր նախկին կիսամեռ և անմիջեմար ընթացքն շարունակելով դատարարական պարտաւարել միջոցը ի գործ չդնէր . արդարեւ խիստ և խիստ տխուր է Հայու ապագայն :

Հայրենասէր խմբագիր , ներկայս Հայրենասիրիդ յղելով խնդրեմք Բ. Դրան և Պատրիարքարանի ուշադրութիւնն հրաւիրէք այս վայրագութեանց առաջին առնելու :

ՌԻՍՏԱԳԻՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅ

(Ծրարանային և վերջին էջ - 2508)

Չորրորդ յօդուածով եղած խոստան համար ալ նշանակեալ կրեմք , որ երգւողք իրենց խղճին թող հարցնեն , տեսնենք հաստատութեամբ կրնան վկայել թէ իրենք մինչև « իրենց կենաց վախճանը » առանց որ և ինչ բացառիկ պայմանի պիտի կրնան « անդամ և միարան » մնալ Վաղարշապատի սուրբ Ռախմի , եւ . եւ :

Հինգերորդ յօդուածով եղած երգու մըն ալ աւերարդ է և անօգուտ , քանզի մինչև ցարդ շատերն իրենց այդ խոստ մանց դէմ դրժեցին . իրենց տրուած « Եւ » « խանութեան » սահմանէն դուրս ելան : « Աշխարհի իրոյց ցանկութեամբ և կըր » « Ինչ » եկեղեցւոյ կանոնները զանց քրին : « իրենց վիճակէն ուրիշ վիճակ փոխուե » « ցան , տգէտ և անարժան քահանայեւ » « րով եկեղեցին խախտեցին , որով և կրօնի » « սրբութիւնն խախտեցան . առանց տեղ » « ւոյն ժողովրդեան կամ առաջնորդին » « հաւանութեան ձեռնադրութիւնները » « րին , » նոյն իսկ առաջնորդն հակառակ կամաց իւր խնամոց յանձնուած ժողովրդեան իւր կրից և ցանկութեան հէտեկողով քահանայ ձեռնադրեց և բնաւ ոչ ինչ պատժուեցաւ և ոչ ձեռնադրածն անխաբար սեպուեցաւ ըստ կանոնի եկեղեցւոյ : Ուրեմն չկատարուելը բանի վերայ երգուած ուղի ինչ հարկ : Սոյն չարքերը խախտուելու հիմնական միջոցը խորհիւ և դարձադրել պէտք է , որոյ առաջինն է անձին օրինակը :

Վեցերորդ յօդուածին առաջին պարագրաֆին վերջոյն մէկ հատուածին կրկնութիւնն է , այսինքն « չը փոխել իւր վիճակը կամ ուրիշ արդիւնաւոր վիճակի աչք չանկել » Այս խոստան դէմ ալ շատ անարգ և անպատիւ միջոցներով դժբեցին և պիտի դրժեն , քանի որ հիմնական արդեւ մի չկայ :

Իսկ իւր վիճակէն անակնկալ պատահարով (կամ լաւ ևս է ասեմ , մեքենայեալ հնարքներով) զաղարեալ եպիսկոպոս պի մի մինչ ցարդ չէ « դարձած » առ ոստ « սրբոյ Հայրապետին իւրոյ , և ոչ Ս . Էջ » « միաձայն Վանաց Ռախմի մէջ միարա » « նութեամբ կեցած է , ոչ ալ վաղու ևս » « սրբու և ըզմիւր միարաձայն է » :

Որքեմն ընդդէմ խղճի և գիտակցութեան ընդ կուտան և կընեն այդ երգումները , քանի որ գիտեն թէ չպիտի կատարուին . ուրեմն մինչ ցարդ այս Ռախմի պայմանները չպահող՝ այս երգումները զանց առնողներն պարտաւոր դառնաւ ևս առաջի անխաբար դատաւորին Աստուծոյ և առաջի սրբազնագոյն Հայրապետին ամենայն Հայոց , և խաբած են թէ՛ Ս . Հայրապետը (քանզի Աստուած չխաբուիր , այլ կը հատուցանէ) թէ՛ սուրբ եկեղեցւոյ իննեակ դատարարութիւնը , թէ՛ ժողովրդեան բազմութիւնը , խորած են ասպուածային խորանի սրբութեանց հաստատարի վկայութիւնը և այս ուխտագիր երդումը ըսողները :

Հոգ չէ որ այսքան վկայներէն և ոչ մին ցարդ խորատուօրէն նախանշանորդութիւն չէ ըրած . ահա Աստուած և նորա խորանի Սրբութիւնը , զոր անխաբար դատաւոր և հաստատարի վկայ անուանած են , միտ նախանշանորդի եղած է իւր պատուօրէն և փառաց , անարգելով զայդպիսիներն , արհամարհելով , եկեղեցւոյ աչքէն ձգելով , դատաւորութեամբ

և անարգներէն ու պատուականներէն նախադիմելու և անուանարկութիւն կրելու : Եթէ զգանք , շատ են ասոնք մեզ համար ի պատիւ :

Մեք չեմք զարմանար անանկներու վրայ , որք արժանիք մը չունին և ոչ երդման ու ոչ ալ իրենց ստորագրութեան արժէքը գիտեն , և որք կրնան ամեն կերպարանքի տակ մտնել . այլ կը զարմանամք և կը ցաւմը անանկներուն վրայ , որք թէ և թուով բնէն , բայց արժանեօք մեծ տեղ կը բռնեն , որոց գործերն ևս խօսքերը ժամանակին կարեւորութիւն կուտան : Սքա պարտաւոր են մեծ զգուշութեամբ և հետաւորութեամբ վարուիլ ասանկ պարագայից մէջ , որպէս զի ազգը կամ եկեղեցին իրենց մէկ անզգուշութեան պատճառաւ երկար առեւն վրէպ չկրնէ :

Չուղեղով ալ առեւն երկարել , կը վերջացնեմ խօսքս՝ յաւատով որ հետևողներ պիտի գտնուին և համարձակութեամբ ճշմարտութեան վկայեն . կաղաչեմ , խմբագրապետ Տէր , որ բարեհաճիք զայս Ձեր մատակց մէկ թուով հրատարակել ի վկայութիւն ճշմարտութեան , և ես պիտի մնամ ազօր արար Հայաստանեայց ուղղափառ և առաքելական Ս . եկեղեցւոյ Յեղիս Կոստան :

Գաղթեմալի տաղայ .

Թերեւս դէմքը ըսելու չըլլի , հըրաւանիքիդ գաղթեմին : Ընէր աշխարհը բռնելու է : Ես դահա նոր վարաւորդ կէնիմ օր , մեր քաղքին մէջը ինձնից ստիպի , ամեն տուն ամեն խանութ , մութ տեղերը քօչեալ պոլ զոհները բլրաւ սարկոյ ին ու գաղթեմ կարդան կը ու կրանց իրանց քեֆլամիլ գլին կը : Ես ինձի ինձի քիչմ գլու շունիլ էլայ օր , սօ , բիթունէն թէմէլը ես իմ , օր տէյ մօր ասօր չիմ գլուիլ թէ գաղթեմ սեւ է թէ ճերմակ : Հիմ ես ալ տնքան մեղաւար չիմ , չունքի ալալ յամեն բան դարաւ տախտիկէն կը , մէջէն բանմ չէինք հասկնար , հըմ հիմի , Աստված ողորմի ստաղակի հոգուն , բիթուն գաղթեմի ին աշխարհաբար . արթող քեօտալ քոզօն էլ կիարդայ , ճիւղալու Պէտօն էլ , թօփալ թաւ թուլն էլ . . . : Մէյմալ օր , իմ ալ գէինս արթող նոր նոր է բացվիր , առտից յետեւ արթող ես ալ ետալա ես : վաշ ետալալիլ գլուիլ կը գաղթեմ կարդողներուն ու թաղմին կենիմ օր է փէի բան ու ման հասկնամ կը միջէն : Ափսոս օր մի քաղքին կաղթեմ ստաղակները քիչմ անկարող ին , մեղի պէս աշխարհներուն չին տայ իրենց գաղթեմները օր մենք ալ կարդանք , մենք ալ սրայի խառնուինք , մի արդէ յինները քիչմ բացուի ու յիմանանք մեր դոստ ու գուշմանը : Ինչ էնիմ , Աստված գլխիցս կտրել է փարայ ալ չունիմ թէ , գօռ ու ջա հանդամ , մէկ վեց շահու գլխից թունիմ , զրկեմ հրամանքիդ , ինի խառ գաղթեմներից քանիմ հատ զըրկիս , ակլամիլ յըլլինք , աղիլ արեւդ օրհնինք : Աս ալ ուսքանս անդամ է « մեղքի » գաղթեմ գուշմի կը ինի բարի հոգի տէրութեցիք (ինք հասկնալով) սաքան չըլլնցիլէլը , չիտայի գիտես թէ կուտինք , արթող ինքըս թանկ տարին անօթի մնակը : Չարար չունի , աղքատ եմ գէին յերբոս չի աշիր , Չէ , մէ ժամանակ յինքն էլ ինձի պէս աղքատ էր , քեալալ էր , հիմի գեղից եկիր է , մարդի սրայ խառնուիլ է ու մի քիւրեան էլ չի աշէ , հա : Լաւ , լաւ : Աստված ողորմած է : Ժողովուրդէն առնելուն արան օր կուգայ , մեր տէրութեցիք քիչմ արեւիլ կը դառնայ , « Տուէք , օրհնեալ ժողովուրդ , տուէք , օր տայի ձեզ » լաւ :

* Նշույն է սուս Ստաղակին : Մ . Խ .

Բայց ինչ կը բարդէ : Հիմ ժողովուրդը իրենցից բանմ գաղթեմ է , յայտնէր կիսին ու զլինէն ապր կենին : Դժ ջանմ , թէ տայր տապէս զոյայ է , դժ ինչի չէք տայ . թէ՛ մեր աշխատանքը Մուկոն է գործիր : Կտեւնէն , տէրութեցիք , ինչքան քաղաքաւոր իմ , անպէս կը խօսիմ օր սաղթ գուն կը հասկնաս , օր քեզի հեա իմ : Գլխիցնիլ բլրալ քեզին զըրկիր ին , մէ գաղթեմ , կաղթեմ , հաղաւ , գլուիլ , գաղթեմ , կտորած զարման կը , թէ օր խառնութիւց առտից ետեւ ալ չիս փոխիր , քեզի կը զրկիմ զաղալի Մարդարի խանութը : հասկցար : Գաղթեմալի աղայ ջան , յոտիլներուդ մեռնիմ չհերտախի , թէ իսկ կուտը պօրօղ հարկիլ վերապիլ փէյտալ էրա . ինչ էնիմ , ջանիս է հասիր : Ես օր կամ , ափսոսմայ սօյլէյիմ , զաղալի Մարդարի բանս արն իմ իմն ան է , բաղի վախդ , խօսաց վրայօր , փարկալ , թաղայ , սիթիլ , կուտիլ , քեալալալիլ պտու կներ պըրկըլայինիմ տէրը տամ . անքան օր ուստիս մաշտարիլը չիւրանին : Գաղթեմալի աղայ ջան , յոտացի մեռնիմ չհերտախի , քիչմ ալ սապա էրա , բարեւագրիս շառը գնաց , քիչմ մեռնաց . պակաս պտաւնեկուս թողու թեւ կենիս կը , յոտացի տալը գնիս կը : Կանքի , համ քիչմ խամ իմ , համ էլ հրամանքիդ հեա նոր նոր աղալ ջան զոնիլ զըլլիմ կը , խառնութեղ լաւ չիմ գիտիր , մէմ օր ալըմիլ էլայ : ալ թարիլը սուղը չեմ : Հըմ կինդեմ օր սա բարեւագրիս , զամիլ կըսիլ , զամիլ կըսիլ , առնոր մէջը չիօթիս . որ գոմէս թէղ փախիլիլ . իլլալիմ սա հեղա օր ջեպտան մախս մարես կը , թէ օր անտեղ կոխի : Չէ՛ չէ , աղա , թէ օր առապէս բանմ կայ : ուստիլ յոնկէս փոխայ , ես ալ թարիլ տամ , խանութս կողպիմ , թող ժանգոտին ու իւրալ վրայ թօփ յըլլին , տէյմօր Մարդար ամին վեր յըլլէ :

Ես փորձելու խախտիմ մէմ ձեռք առնիմ Ղոչալմանի Ստեփան վարդապետին , տեսնիմ կրնամ զաղալիլ : Հայր սուրբս շատ զոյալ գուրս է կու . ակնանկուս խաշ առաւ . Էջմիածնի կոնդալը գրեց ջեպը թափէրեց գեղերից լաւ բոլ խաշամբուրներ , մատաղներ , պառաւներից խաշ չինելու հմար արժանութեան , օսկեղեններ , թափ էրեց վանքի դաւ խաղները ջեպը գրեց , գիշերին ալ գողտուկ կարողից վանքին դանձաւնակը , ինքն ալ պաթմիլ էրա . հէջ չինք գիտեր թէ փօր խառ պառաւ խըն է : Լաւ չինեց Սնիի մայր եկեղեցին :

Թանկութիւն ալ էկիր , բողաղիս դէմ է աւիր . ալին փութը Աստուծոյ մէ բօլուկ քիւֆլաթ վրաս ին թափիր հաց դուրիս , ամանկան աշխատանքս ալայի մայրի 10 մանէթ դէ արի , տուն պահէ : Մէ բօլուկ աղքատ ալին տալարիները ձեռքները խախտի տալը թօփ ին էրիլ , ալըլին ճամբան կաշին կը , վէ՛՛լ է ալըլ բերողը , դեղալիլ , անանք ու տեղալ ալ չունին , ցանկու ալ :

Մեր քաղքին վարժաններն ալ սա տարի տեսուչ ունեցան , մանոր մեռնոր վարժապետները քաղաքեան , մնացին յերկան , յերկան , խոշոր խոշոր վարժապետները : Տեսուչը չինտիլեալալալ լաւ չապալմիլ զըլլիլ , ամեն բան զայայր զանին տակ դընէ կը , պակաս պառաւները դէլ կը : Նոր օր մեր վարժապետներն ալ սրայի մէջ մտան , հիմ սօնը տեսնինք ինչպէս գլուիլ կը , Հոգաբարձուները առաջ չորս ամիսը մէկ անդամ վարժապետս պատի տիկն կանցնէին կը ,

հիմ տան բան տեսուչի վրան ցկեցին ու իրենք զրալ քաղալիլ ին : Գանի տեսուչ չկար , քանիմ ժողով էրիլ էին , քանիմ բան ալ վճարէ : Ինչ ու անպէս գրած թողիր էին : Տեսուչ աղէն կարգադրել է օր ուսում նարանին աղջկները շաղերը վեր առնին , շրափայ գինին , Աս բանը քեզի շխալ , մեր ժողովրդին քիչմ գուր չէկաւ : Աս ու թը տարի էր մեր աղջկները շաղիլ կերթային կը վարժապետն , ինչ էր էրիլ : բան չէին սորվիր : Եւրպիկան փոխելով իմ աղջկը եւրպացի չի գառնար : Ուստիմ տուէք , ուստիմ : Ես աղջկանս արէթը ու մէկալ ժախտերը անձալիս հոգալիլ շախիկան ալ սրջիս դրիլ : Ես :

Տիրացու Մանուկ , տիրացու Պօղոս , օր այսքան տարի էր ժամին մէջը խաղեթ կենէին կը , միւրքնեալը յերկնցիլ ին , շորը սեղիր , գործերը տիր : Միտք ունին տէրութե յըլլալ : Ասանք տէր փեղալից մէ տունմ սաղմայ տեղի գլուին : Թող օրինին ու լցին մեր քաղաքը , տեսնինք վէ՛՛լ կ'իտային : Չիմ գիտիր ինչպէս բան է . մէ տէրութիւլ կը մեռնի թէ չէ , ալ թօփալ , քեալալ չի մնայ , առնեքն ալ գուշին ինոր տեղը մանիլ : Աս քանիմ հէջ է « Մշակին » մէջը Տէր-Պետրոսին ետխան բունին կը թէ 600 մանէթ ընկելու թեան փող կերիր է : Հըմք ես հաստատ ջր հօր ից իմացայ օր , չէ կերիր , չէ , Տէր հայրս մեռնիմ իրեն սուրբ ալին ու կարգին , միտք ունի տա փողը Սահա կանույնան աղջկներուն վարժապետի փէջքէլ տայ . իմացալ : Ալ հարի փին ետխան չունէք :

Գաղալի Մարդարի բանս արն
Գլուիլ
Գաղալի թաղալ
(Մեղու Հայաստանի)

ՆՈՐ ԼՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գ. Ա. Ս. Ա. Գ. Ի. Բ.

ՀԱՅ-ՍՏԱՊՈԼԻՆ ՊԱՏՊԱՌԹԱՆ

Ի ՊԵՏԱՍՏԱՊՈԼԻՆ ՎԱՐՈՒՄԱՆԱՅ

Գրեաց Մ . Գրեւորեալ

ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ

—

Մինչև հիմա հրատարակուած և ազգային վարժարանաց մէջ աւանդւած իղդ . Պատմութեան դասագլուքերուն ամենէն կատարեալը կրնայ համարուիլ : Փոխանակ չոր ցամաք պատմութիւն մը լինելու , բաւական յազեցուցիչ անկեկութիւններ ու ծանօթութիւններ կուտայ Հայաստանի աշխարհագրութեան , Հայաստանի և հայոց յատկութեան , ազգային կազմակերպութեան , օրինաց , կարգաց , կանոնաց , ժողովրդեան բարոյց , վարուց , կրօնից , պաշտամանց , վաճառականութեան արհեստից , քաղաքակրթութեան , ներքին և արտաքին քաղաքականութեան , ինչպէս նաեւ Հայաստանի մէջ գտնուած կենդանեաց , հանքաց և այլն և այլն : Տեղ տեղ ալ կարեւոր տեսութիւններ ըրած է , որք կրնան իրր ուղեցոյց ծառայել դաստուայ և միանգամայ , օգտակար լինել ուսանողաց :

Հեղինակն իւր գործը Մ . Պատմութեան Հօր ձեռնած է ուղեբձով մը : Ս . Պատմութեան հայրն ալ դոհու թեամբ պատասխանած է իւր հաւանութիւնն յայնչելով և նորա երկարութիւնն ազգին յանձնարարելով :

Գինն է 4 դր յարձաժ . կը զլաւնուի Թ . Գաղալիսի դրատունն և այլ ամեն Հայ դրաւաճառաց քով :

